

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven. Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féoldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, féoldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 krajcár.</p>	<p>Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.</p>
---	--	---

Összegezés.

A Debreceni Protestáns Lap nt. szerkesztősége volt szíves helyet adni az erdélyi egyházkerület alkotmányos szervezetéről — részint névtelenül, részint és nagyobb részben saját nevem alatt — írott dolgozataimnak. Most, a mikor azokat, legalább egyelőre, befejeztem: szükségesnek látom egy rövid áttekintéssel a csaknem egy év hossza alatt, különböző címeken megjelent eszmekör felett összefoglalni fejtegetéseim tartalmát, hogy ha lehet, szembetűnővé tegyem az erdélyi egyházkerület alkotmányos szervezetének azon pontjait, melyeken az lényegileg sarkallik; és kidomborítsam azokat az irányelveket, a melyekhez az erdélyi egyházkerületnek alkalmazkodnia kell alkotmányos szervezetének átalakításában, a magyarországi, illetőleg a zsinatpresbyteri rendszerhez közelebb hozásában, hogy az egyetemes magyarországi reformált ker. egyháznak az erdélyi kerület szerves részévé válhasson.

A r. kath. egyház az erőszakosan az apostolok utódai számára követelt kulcs-jognál fogva lefoglalja magának, illetőleg a választott rendnek (klérus) a mennyországot, melyet a bünbocsánat osztogatásának hatalmával a kívül állók előtt egyedül ő nyithat meg; az üdvösséget egyedül ő: az egyház, azaz annak urai, az áldozó papok adhatják. Ennélfogva a hívőnek semmi öntevékenységére: Isten, nyugalom, lelki béke, üdv keresésre, tehát tulajdonképen való hitéletre nincs szüksége; ellenben annál inkább feltétlen kötelessége vizsgálódás nélkül elfogadni, hinni és teljesíteni azt, a mit az üdv kizárólagos birtokosai elébe adnak; egyszersmind vakon engedelmeskedni azok rendeleteinek. Minthogy tehát itt a hívő az üdvöt az egyháznál készen találja: öntudatos egyéni munkásságot az egyház tőle nem vár, hanem csak az előírt szabályok gépiesen pontos teljesítését. De ugyanazért itt lelki szabadságról, a lelki szabadságban élő ember tiszta keresztyén

cselekedeteiről, a magasabb erkölcsi világrend javára hozott áldozatairól alig lehet szó. Ugyancsak a r. kath. egyház isteni küldetésének teljesítésére hazánkban is, másutt is olyan tetemes földi javakat nyert a közvagyonból, hogy azok mellett az ő külső fenmaradásában az egyes hívek teherviselése, rendszeres áldozatok hozatala nélkül is biztosítva van. És így a mint nem hordozza a r. kath. hívő egyháza fentartásának terheit: nem is részes annak törvényhozása, kormányzása, igazgatása jogaiban sem. Épen csak itt Erdélyben a nemzeti fejedelmek ország-lása alatt a reformáció lehelletétől érintett országgyűlések, az ő szabad szellemű, a lelkiösmeret és hitbeli szabadságot tisztelő törvényeikben adják meg a r. kath. egyháznak is, a bevett négy religió között, az akkori rendi alkotmányban teljesen kielégítő autonómiát,* a mely alapon az „erdélyi r. kath. Status“ ma is bir némi autonómiával és pedig egy részében — mit lentebb bemutatok — méltányosabb, észszerűbb, mint az ev. ref. egyházé.

A reformáció azonban világosságra hozván a biblia elrejtett sok kincsei közül az egyetemes papság, szent nép eszméjét, a vallást és egyházat is mindenkinek közbirtokává tette és tanította, hogy az egyház isteni intézmény ugyan, de nem egy osztály kizárólagos birtoka, nem közbevetetés, nem gát Isten és ember között, hanem menedékhely, melyben az íge prédikálása, a sákramentumok magához vétele útján mindenki közvetlen megtalálja az Istent és így a lelki nyugalmat e földön, az üdvöt a halálban. Tehát a reformáció egyenesen megköveteli az öntudatos egyéni hitéletet, a lelki, a vallásos munkásságot. A reformáció egyháza üdvöt nem ad, csak rámutat *Arra*, kiben az üdvösséget mindenki a maga erejéből, a maga utánjárásával, egyedül Isten lelkétől segítette, megtalálhatja. A reformáció

* 1572., 1573., 1579., 1584., 1595. orsz. gyűlések végzései beicikkelyezve az AC. Pars. I. Tit. I. Art. III-ban.

egyháza nem egy kiválasztott rend titokzatos hatalmán, hanem az összes hívek, az élő és munkás egyének közreműködésén épült és áll fenn; a ki nem apadó buzgóságból, ker. munkás szeretetből meríti minden erejét. Ehhez képest a reformáció egyháza nem nélkülözheti egyetlen tagjának cselekvőképes erejét sem; tehát ki nem rekeszthet csak egyet is a szent munkából, melylyel úgy a láthatatlan, mint a látható egyház fentartatik. — annyival kevésbé, mert minden földi vagyon, birtok nélkül hagyván el a reformáció hívei az evangéliumi formától messze tévedt római egyházat, csak az összes hívek áldozataiból alapíthattak új egyházat, melynek fentartásához megszűnés nélkül meg kell hoznia minden egyes tagnak rendszeres adományát. Mikor pedig egy közösség maga tartja fenn magát, ott annak joga is van önmagát saját törvényeivel kormányozni. Protestáns egyházban csak ott lehet élet, a hol mindenek tudják, hogy az egyház az övék és ennek következtében szeretettel munkálkodnak annak javára, a köteleességteljesítésben úgy, mint a joggyakorlásban. *Ez az autonomia.* Az önkormányzati jogból az evangéliumi egyházak egy tagot sem zárhatnak ki törvény, igazságtapodás és saját életerejök gyengítése nélkül. Minthogy azonban az egyházi társadalom kormányzásának, igazgatásának is fokozatos hatóságok útján kell keresztülmennie, a lehető tökéletes rend megközelítése céljából: e hatóságok beállítatnak, de nem felülről, az egyház terheit viselők megkérdezése nélkül, ráerőszakolva, kényszerítve a községre, hanem egyenesen ennek választása által az általa legjobbaknak ítélt tagok közül, úgy, hogy a teljes község megválasztja a maga kebeléből az ő közvetlen kormányzó hatóságát, a presbyteriumot, hogy ez aztán az ő nevében, az ő meghatalmazásával válasza teljes hatalommal a jog, igazság és méltányosság szerint mindazon hatóságokat, melyekre megnyugvással bízhatja, mint az ő küldöttjeire a törvényhozás és kormányzás jogát. *Ez a zsinat-presbyteri rendszer,* melynek gyökerei a község talajába nyúlnak le, tetőzete is abban leli szilárd támasztát; rendszer, melyben az öntudatos életet élő község akarata a döntő és a melyben az erkölcsi, szellemi kiválóságnak is tér nyitattik, — olyan kettős elv, mely emberileg lehető tökéletes kormányformát ad.

E kormányforma megállapításában a zsinat-presbyteri elv mellett el van fogadva a magyarországi prot. egyházakban a *paritás* elve, azaz a világi és egyházi rend megosztása és mint két különálló, egyenjogú félnek egyenlő képviseltetése a törvényhozásban és kormányzásban. Igaz, hogy e megkülönböztetés ellenére van a bibliai egyetemes papság eszméjének és elhomályosítja az eszményt, mely szerint az önmagát kormányzó község akarata dönt minden forumon. És ha valaha az eszme csakugyan testet ölt; ha az egyháznak minden tagja annak valódi áldozó papja lesz, ki olyan önfeláldozással dolgozik az egyházért, mint a sajátjáért; mikor senki sem gondolkozik úgy, hogy az egyházat csupán azokért kell fentartani kénytelen-kelletlen, a kik kenyeröket ettől kapják; mikor nem hiúság, sőt még nem is az előkelőségből folyó kötelesség indítja az embereket, hogy az egyháznál elfogadott megbizatással egy új címet akaszszanak magukra, hanem az egyház mindenekre kiterjedő természetének tiszta, öntudatos felismerése serkenti cselekvésre, vagyis mikor minden egyháztag olyan világi valódi pap lesz, mint most egynehány tiszteletreméltó nagy emberünk: ekkor a paritás elvét, mint feleslegest, nem bibliait, az autonomia teljes fogalmát zavarót, mellőzhetjük. De addig, míg a lelkészek az egyháznak nemcsak lelki, hanem anyagi életét is legtöbb helyen egyedül

tartják fenn; míg ezek maguk munkálkodnak legalább annyit, mint az egész külső rend együtt; annyival inkább, hogy ez utóbbiban csak szórványosan találunk olyanokat, a kik az egyházi élet jelenségeivel tüzetesen foglalkoznának, az egyház életének történetét, jelenét, természetét alaposan ismernék: mind méltányossági, mind célszerűségi okból fenn kell tartanunk minden hatósági fokozatokban a lelkészeknek kellő befolyását az egyház kormányzásába.

Most két kérdést! 1. Megegyezik-e a Jézus tudományával, a szentírás (újszövetség) szellemével, a prot. egyház természetével, hogy az egyház egy osztálynak kiváltságává tétessék, kirekesztetvén abból és pápistaságtól kárhóztattatván nemcsak az egész nép, hanem épen annak hivatalos és hivatott munkásai? Az Erdélyi Prot. Lap szerkesztője lapja f. évi 39-ik számában a M. Prot. Irod. Társaság elnökének, Hegedüs Sándor miniszternek a debreceni gyűlésen elmondott beszédéről egy nagy jelentőségű kijelentése felett írván lelkesülten „a népért a néppel“ felíratú cikkben, a 322. lapon ezt mondja: „Nem szabad történelmi egyházunkat bizonyos értelemben *magas egyházzá* formálnunk át s a népegyházat a szektáknak engedni s a népet a socialismusnak és klerikalismusnak dobni oda. *Egyházunk elveszti így minden osztályt egyesítő, egyetemességét*“.

2. Van-e haszna, áldásos hatása az autonómiának, az önkormányzati életnek, melyben a község minden munkás tagjának legyen szabad birnia azzal a felemelő tudattal, hogy ő a köznek terhet hordozó, kötelességet teljesítő, de jogokat is gyakorló része; hogy a községnek mind anyagi, mind szellemi fentartásának munkájában ő reá is szükség van?

Az erdélyi egyházkerület fő, közép és elemi iskoláiról a millénium évében kiadott „Allapotrajz“ c. munka 125-ik lapján ez van írva: „Mely lélektani igazság rejlik ebben az autonómiában, melyet rendtartásunk a tanári testületeknek biztosít, hogy midőn tagjai olyan határozatnak engedelmessé válnak, melynek alkotásában magok is részt vettek, önmagukat tisztelik meg s önértük emelkedik, míg a más, különben rájuk mérhető egyéni rendelkezésnek engedve ily edző, nemesítő lelki táplálékhoz nem jutnának“.

E két idézet — erdélyi emberektől! — csak alkalmazni kell a bennök lefektetett elvet, megjelöli az irányt, melyet az erdélyi egyházkerületnek követnie kell alkotmányát átalakításában.

Az erdélyi egyházkerületben ugyanis mint láttuk a tulajdonképeni népből az egyházközségeken kívül, sehol egy lelket sem látunk, mint az autonomikus életnek részesét, mert ez fent valami képtelenségnek tűnnek fel, maga a nép nem értené, mire való az, ha egyszer jogot adnának neki a bemenetelre. Pedig Erdély földje tele iskolákkal, a faluk „*kollégiumot járt*“ emberekkel. Továbbá ez a nép fel van jogosítva képviselőt küldeni az egyházmegyére lelkészeivel egyenlő számban; az egyházkerületre pedig olyan arányban, hogy a kerület, 375,045 lélekszáma után az egyházker. közgyűlés 300 tagjából választ 75 képviselőt, de ezért hordozza ez elég tekintélyes parlament *5000 forint* költségét gyűlésenként. Ezen 75 egyházker. képviselőn kívül pedig az erdélyi ref. közönség nem választ senkit; az önmaga részére leendő törvényhozásba, kormányzásba semmi egyéb úton be nem foly; egyházm. jegyzők, tanácsbírák, esperes, gondnok, püspök, egyházker. főgondnokok kik legyenek, az ő reá nem tartozik. Ez az egyház tehát nem *népegyház*, hanem igenis *magas*

egyház, melyben nem a néppel, de nem is a népet dolgoznak, hanem mint alkotmány nélkül élő tömeget felülről boldogítják. De ha reá nincs szükség az egyház kormányzásában: nem is jelenik ő meg az egyházi és hit élet mezején egyéb területeken sem. Rámutattam, hogy ezen egyházkerületben az egyházi célokra tett adakozásoknál a nagy közönség — mondhatni — teljesen hiányzik, főurak, gazdagok ezreiről igen, de a nép filléireiről rendszeres folyamatban nem olvasunk. Börze játékkal kellett a theol. fakultást — a főurak adományain kívül — megteremteni. A vasárnapi persely adakozás ismeretlen; reformáció ünnepén egyetlen egyszer egy évben ha adakozást hirdetünk, inkább templomba sem jön, minthogy 2 fillért adjon; 1000 lelken felül számláló eklézia 100 hold földbirtokkal, 14000 frt készpénz vagyonnal iskoláját oda adja az államnak, vagy községnek, holott ugyanazon községben 3—400 lélekből álló oláhság évi adózásból rendkívüli erőfeszítéssel fentartja; eklézia, hol a hívekről az iskola átadásával, a kepe megváltásával minden terher leszakadt, kétségbe van esve, hogy miből, hogyan épít templomot, holott 100 hold földnél nagyobb birtoka, közel 13000 frt pénzvagyona, 150 holdas gazdánál lelyebb 60—40, 20—10 hold földbirtokkal rendelkező tagjai vannak, de hogy valamennyire a híveket is megadóztassák, az legalább is felségsértés számba megy előttök stb. stb.

Nem vitathatja el senki, hogy az egyházi élet legfőbb tényezői prot. egyházban a nép mellett a lelkészek. És mint a nép, úgy ezek is ki vannak zárva — ezt is láttuk bőven kifejtve — az autonomikus jogok gyakorlatából, az autonomia áldásaiból, mind a józan ész, mind a történelmi jog ellenére. Nemesak a paritást el nem fogadja az egyházkerület a lelkészekre nézve, hanem a mely jogot megadott azoknak az ország törvénye (AC.), azt is elveszi tőlök, míg a tanároknak rendkívül széles jogkört hagy nemesak az iskolákban, hanem az egyházban is, úgy hogy azt sem történelmi, sem észszerű okokkal beigazolni nem tudja. Még a kath. státusnak, különben hasonló autonomiájában is ész- és természetszerűbb intézkedést látunk erre nézve, a mennyiben az csak képviselőket fogad el az iskoláktól, algyrnasiumok 1—1, főgymnasiumok 2, a gyulafehérvári papnövelde 1 tanár képviselő küldésére levén feljogosítva.

Az erdélyi egyházkerület alkotmányformája tehát meghatározhatatlan. A saját használatra készült utasítás a törvénykönyvnek az alkotmány formájára vonatkozó meghatározását (2-ik §) a zsinat presbyteri rendszer elvét elfogadja, feltétlenül kötelezőnek mondja (Előszó I. 1. és bent „Utasítás“ I. stb.) de e rendszer a zsinat presbyterinek még csak árnyéka sem. A köztudat pedig e rendszert képviselőinek ismeri. De ez is csak $\frac{1}{4}$ részében az. Autonomiája van. De ennek áldásaiban, jogaiban csak 2 osztály (urak és tanárok) részes. Pedig „az autonomiában rejlő mély lélektani igazság“ nemesak a tanártestületekre, hanem feltétlen igazság az a népre és lelkészekre nézve is. Mindez pedig az egyházkerületnek beléletére nézve nem jól van.

Ugyde az erdélyi egyházkerület a magyarországi egyetemes reformált ker. egyháznak része és pedig szerves részének kellene lennie. Lehet-e közömbös előttünk az, hogy egész alkotmányos szervezete merőben más elvi alapon áll? Lehet-e valóban szerves része ilyen eltérő alkotmányformával? Nem üt-e rést e különbözőség az unió teljességén? A hiányos unió nem gyengíti-e az összesség erejét? . . .

Ma már nemesak mi mondjuk, de minden részre-

hajlatlan, nem egyházi író elismeri, történelmi, levéltári kutatások útján napról-napra mind jobban bebizonyul, hogy az osztrák politika idestova 4 száz éves beolvasztó, elnémetesítő törekvéseinek elébb a fegyveres, véres, — majd a fegyvertelen, vértelen, alattomos, vérszívó küzdelmekben egyetlen sziklagátja, mely azokat megtörte, mindig a magyar protestánsizmus volt. Az embernek eláll a lélegzete, elszorúl a szíve, mikor olvassa a legújabb levéltári kutatások eredményét ama szörnyű hajszáról, melylyel főleg Mária Terézia korában ördögi számitással metszegették el a protestánsizmus életgyökereit, fosztották meg életfeltételeitől, bezárván több iskoláját és gördítvén mindnyája elé olyan akadályokat, miknek célja volt lassankint a protestánsizmus életműködését megakasztani. Emlékezzünk a cenzuráról, a külföldre járás betiltásáról, holott a hazai iskolákat sem engedték magasabb színvonalra fejlődni, vallásos könyvek, biblia behozatalának megakadályozásáról stb. E gyilkos politika ellen odaát küzdöttek rettenthetetlen bátorsággal, rendíthetetlen szilárdsággal, nemesen, hősiesen. De Erdélyt, azt az Erdélyt, mely a véres harcokban nemzeti fejedelmeinek vezérsége alatt megmentője volt a nemzeti és egyházi alkotmányos szabadságnak, — ebben a néma tusában már nem látjuk harcolni, részt venni. A legutolsó harcban, az 1859-iki pátenssel felidézett küzdelemben is, Erdélyt elni sem látszik. Míg odaát küzdenek tollal, szóval, tiltakoznak gyűlésekben, bátran szembe nézve hatalmasok haragjával, börtönnel, martyr-halállal: Erdélynek még csak egyházi lapja sincs, melyből tudomást venne a testvérek titáni harcáról; Erdély még csak érintve sem volt a szabadság lehelététől. Az ő egyház szervezete mellett ez nem is lesz másképen soha.

Harasztos.

Nagy István.

KÖZÉLETÜNK.

Mi or is kezdődik hát az a huszadik század ?

Ezt a kérdést, melynek aktualitását kétségbe vonni talán még a matematikus urak sem fogják, kedélyesen eldöntötte e Lap legutóbbi (52) száma, figyelmeztetvén a lelkész urakat arra, hogy vala miképen ó-év delutánján el ne parentálják a századot s ujév első napján meg ne kereszteljék a következőt, mert — pápa ide császár oda — előttünk e kérdésben egyedül döntő tekintély az arithmetica, e szerint pedig az új század csak 1901. január 1-ével kezdődik.

Nem bocsátkoztunk volna bele ebbe az igazán századvégi vitába, ha annak árja ki nem csap még a mi lapunk területére is. Most azonban már szó nélkül mi sem hagyhatjuk a dolgot, a kik egészen más véleményben vagyunk a század kezdetére nézve. Még pedig nem a pápa vagy a német császár érdekében szólalunk fel, mert hisz' ők majd csak meg tudják védelmezni magukat úgy az arithmetikával, mint a Debr. Prot. Lap századvégi szakértőjével szemben. Hanem szólunk azért, mert különben valaki azt hihetné, hogy a Lap által kifejezett felfogás valami olyanféle hivatalos kálvinista jelleggel bír, amelyhez minden felekezeti embernek, de különösen a lelkész uraknak alkalmazkodni illik. Minthogy azonban nincs tudomásunk arról, hogy Kálvin vagy a többi reformátorok ebben a kérdésben állást foglaltak volna: azt hisszük, hogy dogmatikai nehézségek nem forognak fenn arra nézve, hogy e kérdés szabad discussió tárgyává tétessék.

Nézetünk tehát az, hogy a 20-ik század nem 1901 jan. 1., hanem a *most következő 1900 jan. 1. kezdődik.* És ez nem csupán a mi nézetünk, sőt egyáltalán nem is nézet dolga, hanem a történelmi hagyomány által megállapított köztudat ténye, a mely felett tulajdonképen vitatkozásnak sem lehetne helye. Honnan van mégis, hogy e kérdés ha máskor nem is, minden századfordulónál vitássá válik? Ennek oka, nézetünk szerint, semmi más, mint az, hogy a kérdést olyan t érre erőszakolják, a hová nem tartozik, s olyan szempontból akarják megítélni s megoldásra juttatni, a mely ha nem is egészen idegen, de minden esetre csak másodrendű vagy nagyon mellékes jelentőségű a kérdés mivoltára nézve.

Az a kérdés ugyanis, hogy mikor kezdődik valamely évszázad, *teljességgel nem arithmetikai kérdés* s így épen nem a matematikusok vannak hivatva annak eldöntésére. Ez a kérdés *történelmi-chronologiai kérdés*, a mely egy évezredet meghaladó idő folyamán kifejlődött tradíciókban s az ezeken alapuló köztudatban találja meg a magyarázatát s nyerte egyuttal a megoldását is. Nem arról van itt szó, hogy száz esztendő hány esztendő, és hogy a száz év hol kezdődik s hol végződik matematikailag, hanem arról, hogy mely éveket foglalja magában az az évsorozat, a melyet a történelmi köztudat egy külön megjelölt (tehát pl. tizenkilencedik vagy huszadik) évszázad alatt szokott érteni.

Már pedig a történelem tanúsága szerint a keresztény időszámítás kezdete óta az évszázad kezdő évül mindenkor azt a százast évet tekintették, a mely az illető évszázadnak a nevét, az évsorozat jellegét adja, végső évül pedig az azon évszázadba eső 99-ik évet. Nagy Károly, a ki az éveknek a Krisztus születésétől való számítását megkezdette, a számítást 800-ban kezdte, s ez az év egy új évszázad első évének tekintett, Valamint tehát az időszámítás kezdetén a százast évet tekintett a század kezdő s a 99-ik az utolsó éve gyanánt, vagyis a 800-ik év volt a 9-ik század kezdő s a 899-ik annak utolsó éve: ugy a későbbi évszázadokban is mindenkor ehez a felfogáshoz és hagyományhoz alkalmazkodott az egyház s alkalmazkodik a róm. kath. egyház ma is, a mennyiben százéves forduló gyanánt mindenkor a százast évet, nem a százegyest tekintette s azt ünnepli mint jubileumi szent évet most is. A protestáns egyházak tudtunk szerint, ezzel ellenkező álláspontot, mint olyanok, nem foglaltak el. Tehát a ker. egyház, a mely mint a Krisztus által hirdetett vallás intézményes megtestesülése bizonyára hivatottabb annak a meghatározására, hogy a Krisztus születésétől folyó időszámítás körében mely éveket értsünk egy század fogalma alatt, mint a matematikusok, — mondom a ker. egyház tizenegy évszázad gyakorlatával határozottan úgy döntötte el a kérdést, hogy a huszadik század az 1900. év jan. 1-ével kezdődik.

De ehez a felfogáshoz alkalmazkodott a történelem és a köznézet is. Ugyan kinek jutna eszébe kifogást emelni az ellen, hogy mindenki önkénytelenül is, ugy az irodalomban, mint a közéletben, a 99-es évet mindenkor az illető évszázad utolsó évének mondja, ha a matematikus urak meg nem tévesztenék az embereket illetéktelen beavatkozásuk által? Vagy kinek jutna eszébe az 1900. évet az 1800-as évekhez, azaz a 19-ik századhoz számítani, holott az az ezerkilencszázast éveknek vagyis a huszadik századnak épen alapévszáma? Bizonyára senki sem gondolna erre, ha ismét a matematika nevében nem követelnék azt, hogy az évszázad mulhatatlanul 1-gyel kezdődjék s 100-zal végződjék. De hát van-e joga a matematikának arra,

hogy az évszázadnak több, mint egy ezredév óta megállapodott fogalmán változtasson, még pedig minden okszerű cél nélkül?

Hiszen a józan értelem is azt követeli, hogy épen azt az évet, a melyben a következő évszázad százast száma legelőször előfordul, a mely megadja az egész százéves ciklusnak nevét, jellegét, ne engedjük az előző század részére lefoglalni, a mely egy másik százast szám körébe esik; mert hiszen így az egész százast éves sorozat tulajdonképen fej nélkül, vezető szám nélkül maradna. Tehát a jelen esetben az 1800-as évek közül egy 1900-as év vegyülne, az 1900-as évek közül pedig egy, még pedig épen az 1900 vagyis a vezető szám vonatnék el. Olyan eljárás volna cz, mintha a decenniumok megjelölésénél magát a vezető tizes számot az előbbi tizedhez számítanók, csupán azért, mert egy évtized is az 1-gyel kezdődik s a 10-zel végződik, mint a századnál láttuk az arithmetica szerint. Ha tehát az „ötvenes“ vagy a „hatvanas“ évekről beszélünk, azok közé nem számíthatnók az 1850-ik, illetőleg 1860-ik évet, mert hiszen az 1850 ik év még a negyvenes, az 1860-ik az ötvenes évekhez tartozik, mint azoknak tizedik évök. Már pedig e felfogás helytelensége nyilvánvaló. Épen ilyen a százast évek az előző százast évhez való számítása, tehát az 1900 évnek a megelőző évszázadhoz való csatolása is.

A decennium értelmezésében is tehát ugyanaz a közzelfogás nyilatkozik, a melyet az évszázadra nézve kimutattunk s így ez is megerősíti álláspontunkat.

Nem tulajdonítunk a kérdésnek nagyobb fontosságot, mint a minőt érdemel. De sulyt helyezünk arra, hogy minden kérdés a természetének megfelelő szempontok szerint bíraltassék el. És megenged nekünk a szóban forgó közlemény írója, ha tőle eltérőleg a pápát és a császárt illetékesebbeknek tartjuk e kérdésben a különben érdemes matematikusoknál, mert azok a történelmi hagyományoknak és közzelfogásnak letéteményesei gyanánt is tekinthetők s állásfoglalásuk e kérdésben épen nem hatalmi tény, hanem inkább a tradíciók által megszabott kötelesség, a melynek betöltésénél az arithmetikának épen semmi szerep sem juthat. — Aztán azért, hogy valaki pápa vagy császár, még nincs kizárva, hogy okos ember is ne lehetne.

Nem ajánlom tehát a fentebbiéknél fogva, hogy e lap tisztelt olvasói az előbbi közlemény írójára hallgassanak, már csak azért sem, mert akkor mi magyar reformátusok egy századdal elmaradnánk nemcsak az egész világtól, hanem még a r. kath. és gör. kath. egyházaktól is; igaz ugyan, hogy csak egy évig, és csak formailag, de részemről még ezt sem tartom megengedhetőnek.

A matematikus urak pedig, a kik különben nagyon sok szolgálatot tettek az emberiségnek, ne avatkozzanak a történelemnek s a világ fejedelmeinek dolgaiba. Én részemről nem biznám még a mi jelentéktelen földünk kormányzását sem a csillagászokra, mert meg vagyok győződve arról, hogy épen ugy járnánk velök, mint a többi matematikusok által intézett vasuti vonatokkal, a melyek szigorú matematikai pontossággal ütköznek naponként össze.

Baczoni L.

V i s s z h a n g.

Hogy az én jó barátomnak, Baczoni Lajosnak — abban a kérdésben, hogy mikor végződik a 19-ik század és mikor kezdődik a 20-ik — homlokegyenest ellenkező nézete van, mint az „Arithmetikának“... akarom mondani a „Debr. Prot. Lap“ szerkesztőségének: rég' tudom.

Eléggé iparkodtunk kapacitálni; azt is elismerte, hogy „erősen szorongatjuk“, de magát meg nem adta soha! A min ismét nem csodálkozom, lévén ő egyik telivér példánya azon „emberi keresztyénségnek“, melynek az észjárása nem a szokott csapásokon halad. Székely ő testestől-lelkestől! Már pedig erről a fajról *Kriza János* azt hagyta emlékezetben, hogy valamikor ebből került ki az a csalafinta legény is, ki egy bizonyos osztozkodásnál magát az ördögöt is megcsalta. „Ujja között nézi a dógot; teszi magát, pedig jól lát.“* De most az egyszer engem még sem csalhatott meg; faluról hazakerülve, a szedő szívessége folytán, az *utolsó pillanatokban* szemem elé került fent írt cikkeskéje. Sebteben visszhangot adok hát e „carmen saeculare siculorum“-ra. Bocsásson meg, ha — mint szeretném — minden sorára kádenciát nem írok. Ez lehetetlen; a nyomdászgyerek itt ül a nyakamón.

A kérdés eldöntése, mondja, „egyáltalán nem is nézet dolga, hanem a történelmi hagyomány által megállapított köztudat ténye, mely felett tulajdonképen vitatkozásnak sem lehetne helye.“ Nye te nye! Varasgyik!** Ugyan mit mondasz arra, kedves góbém, ha emlékezetbe hozom, hogy bizony-bizony évszázados kérdés ez, melyet dülőre még eddig a székely chronologia sem juttatott? A pápai kuria 1700-ban a gordiusi csomót 1701 javára vágta szét. Véd meg, ha tudod, ezzel szemben a mostani pápai dekretumot. Aztán 1800 decemberben a berlini udvar azt rendelte el, hogy az új évszázadot csak 1801 január 1-én kell megünnepelni. Hogy a mostani porosz király nem így gondolkodik, — azon ismét csak a székely nem csodálkozhatik, ki, ha valami kérdés unalmára van, azt feleli rá: „Szalamia“!! Ime, így alkalmazkodott a te felfogásodhoz „mindenkor a hagyomány, meg a római kath. egyház, meg a prot. egyház, meg a história“!

Node te a „józan értelmet“ is emlegeted. Hát én nem tudom; meglehet, hogy a székely józan értelem más, mint a közönséges arithmetikai értelem. . . . de egyet tudok. Tudom nevezetesen azt, hogy mikor az angáriát kiveszed, menten lebunkóznád Rózsa Sándor kollegiumi pénztárnok urat. ha minden 100 forintból egy-egy forintot leszámolni merészkednék. Nincs igazam? Biz a' van! Száz csak a százzal telik ki és a második százat csak akkor kezded el számlálni, mikor újra 1-et számlálsz.

A mi végre a matematikát illeti? Ebben már igazad lehet. — Csak egy a bökkenő! Az I-ső gymnasialis osztály tananyagjába fel van véve az „időszámítás“ ördögi mestersége is; s a matematikusok egytől-egyig mind mellettem szólnak. — Meglehet hogy ezek is mind eltévnyedtek; s hibásan tanítják számolni azokat a nebülókat, — mert erdélyi pap-koromból világosan emlékszem, hogy egy keresztyuri atyafi előtem azt demonstrálta „ad sculos“ hogy $2 \times 2 = 3!$ A matematika büne, hogy ezt a tételt nem akceptálta s ezzel a vasúti vonatok összeütközésének egyszer s mindenkorra utját nem vágta. Pedig a humánus szemponttól eltekintve ebből valakinek anyagi haszna is lett volna, mert a mint tudom, egy teljesen biztos „váltóra“ (vasúti váltót értek!) nagy praemium van kitűzve. Egyébiránt, hogy legközelebbi számunkban megjelent cikkeskémben valami képtelenséget aligha irtam, hivatkozom az „Egyetértés“ című napi lap december 28-iki számára, mely cikkemet átvette s következő kommentárral kísérte: „Sokat irtak mostanában a XX. század

* Székely példabeszéd.

** Székely szólam.

kezdetéről; sokat vitatták a hozzá értők és laikusok, hogy mikor kezdődik a jövő század; de a sokféle vélemény között kevés volt érdekesebb, mint a következő, melyet a „Debreceni Prot. Lap“ közöl. „Most is szerettem volna még egyet-mást elmondani neked, de az időből nem telik.

Egyébiránt vagyok mind ebben, mind a jövő században szerető barátod

Eröss L.

Az Andrásy Kálmán úr közbeszólására.

A Vas M. úr cikkére is kelletlenül válaszoltam, most is úgy vagyok vele, mikor az Andrásy Kálmán úr beleszólására megteszem a szükséges észrevételt. Végössze nem lenne a vitának, ha sorra venném minden állítását. Csak röviden, a lényegesebbel akarok foglalkozni.

Tény az, hogy V. M. úr teljes tájékozatlansággal megtámadta a nyilvánosság terén collegiumunk vagyongazdálkodását. Vádaskodik, hogy a vagyongazdálkodás nem részesül kellő figyelemben, a költségvetésben el van hallgatva a jövedelem, tekintélyes értékű tételnek nem találja a jövedelmét, megfoghatatlannak tart sok dolgot; az ingatlan igen csekély jövedelmet hoz, nagy rendszertelenséget tapasztal a jövedelem felhasználásánál, a jegyzet-rovat üresen tátong (!), a költségvetés munkálatain határozottan visszaesés állapítható meg, a vagyongazdálkodás bonyolultságán ma sincs változtatva, aggasztó jelenségeket lát, s bár nem gáncoskodás (?) a célja, de azért megkondítja a harangot, hogy az arra hivatottak figyelmét a vessedelemre felhívja; helytelennek tart némely részletet stb. stb.

Az is tény, hogy én ezekre a téves, a kezelőséget bántó állításokra olyan választ adtam, mely a helyzetet teljesen megvilágította, sőt azt is felmutatta, hogy a felszólaló felette nagy aberrációban szenved.

Most A. K. úr nem állításomat cáfolja meg, hanem válaszom hangja ellen emel kifogást, s jogosítottnak tartja a V. M. úr felszólalását az érdeklődés címén, melyre vonatkozólag biztatja is magát, hogy az én válaszom nem riasztja el őket.

Hogy A. K. urat is megnyugtassam, kijelentem, hogy válaszomat távolról sem repressiv törekvés vezette olyan irányban, hogy az érdeklődést elnyomja, sőt épen az volt a célom, hogy a lehető felszólalásokat helyes irányba tereljem.

De hát (s ennek a felmelegítésétől A. K. úr megkímélhette volna V. M. urat) valóban olyan szerencsétlenül indult a támadás, mint akár az angoloké a bürok ellen, s a téves állítások halmazában (mind csupán az érdeklődésért?) olyan súlyos, de alaptalan vádakkal dobálózott, hogy azok itt bizony valami kellemes érzést nem keltettek. Én valóban abba a helyzetbe jutottam, hogy még bosszankodásomat sem tudtam elfojtani, s midőn válaszomat irtam: difficile fuit satyram non scribere. De azt kérdelem: csak V. M. úrnak szabad kemény szavakkal bántani, támadni, ledorongolni az egész intéző hatóságokat, s alaptalan támadását nekem nem szabad kellően méltatni? Hát én ne érdeklődjem az iránt az ügy iránt, melynek szolgálja vagyok? Vagy mikor minket üt V. M. úr és mikor mi ezt alaposan visszaverjük: A. K. úr csak a visszaverés fegyverét kritizálja, a támadás bunkóját pedig elismeréssel akarja honorálni? A ki támad: legyen készen arra, hogy nem okvetlenül ő győz. V. M. úrnak lehet, szabad, illik igaztalan alapon, válogatatlan, erős kitételekkel kritizálni,

s nekünk a magunk igazát nem szabad a sértődés hangján is előadni?

A V. M. úr „*érdeklődését*“ már jó ideje ismerem. Volt szerencsénk hozzá már korábban, a mikor részletesen igyekeztünk vele megismertetni ügykezelésünket. Akkor is azt a hatást tette itt reánk egész viselkedése, hogy az ügy érdemleges ismerése nélkül készenlétben áll nála a kritika. Inkriminált cikkét is elhamarkodva, olyan állítással kezdte, melyért a 47-ik számban Canova várában kellett megfordulnia.

Az ilyen érdeklődésből a közügynek semmi haszna. Hanem van abban nagy, ha A. K. úr kifogásai ellenére maga ilyen gyöngéd stílusban beszél, mint: *izléstelen arcucsapás, az ilyed bölcsesség nem viszi előre az iskola ügyét* stb. Hát a V. M. úr viszi-e?

Én ugyan az ő szakavatottságát nem vonom kétségbe, azt is elhiszem, hogy milliókra menő fogalmat bonyolít le minuciósi pontossággal, de épen ezért annál inkább be tudom neki a meggondolatlan lépést, melyet kritikájával elkövetett. Mert hát — ha nem kürtöli is rólunk senki — mi is kellő pontossággal kezeltük a reánk bizott kevéské vagyunkát, sőt 3 évi megfeszített munka után rendeztük itt a keze'ést. Addig, míg nem volt meg a kívánt rend, hol voltak a Vas Mihályok?

Aztán ne áltassuk magunkat azzal, hogy a bölcsesség (visszaadom a szót!) csak ott lakozik Gégényben. Itt is akadnak, a kik igyekeznek tanulni is, tudni is, azért, hogy nem mutogatják, s azért, hogy az újdonság külső csillámlása nem csábitja is el a szemek világát.

Én is azt mondom, „ne bántsuk egymást“, de ezt V. M. úrnak kellett volna kezdeni. Épen azért a prédikáció hangjába átcsapó cikk minden szavára nem reflektálok, csak annyit jegyzek meg, hogy én, mint pénztárnok (és semmiképen nem *pénztáros*) készséggel fogadom a jóakarató felszólalást, sőt — ha van kitől — tanulok is; sőt épen keresem igen sokszor, a kivel ügyeinket megbeszéljem; reform-törekvésem keresztülvitelére gyámolítók után járok, s mindent elkövetek, hogy főiskolánk vagyoni ügyét — a mely főiskolának én *nem mostoha*, hanem *édes fia* vagyok — még áldozat árán is előmozdítsam. Többet, részleteket nem mondhatok, mert nem illenek. Épen azért a nélkülözhetenség arroganciájával való fellépést nem helyeslem, az alaptalan állítást szó nélkül nem hagyom. S mivel A. K. úr cikkének hangja, ki az én cikkem hangját kifogásolja, a leckéztetni akarás hatását gyakorolja reám, azt én, a védekező fél, tőle el nem fogadhatom.

Róssa Sándor,

egyh. ker. s collegiumi pénztárnok.

Felhívás*

a magyarországi evangéliumi gyülekezetekhez, e gyülekezetek lelkészeihez, tanítóhoz, előljáróhoz és mindazokhoz, a kik szeretik a mi Urunk, a Jézus Krisztus evangéliumát.

Kedves testvéreink az Urban! Közelg ama nevezetes óra, melyben vénülő ó évünk visszatér az örökkévalóság ölebe s egy új év hajnala derül fel reánk. Mit hoz ez az új esztendő? Sok tekintetben attól függ, hogy Istennel vagy Isten nélkül lépünk-e abba? Vele erősek vagyunk és boldogok; nála nélkül semmit sem cseleked-

* Közljük szíves-örömmel ezen hozzánk beküldött felhívást, mert abban a meggyőződésben vagyunk, hogy ha valaki közülünk egyházunk érdekében jót akar, az: támogatni első sorban az egyházi sajtónak kötelessége. Természetesen az efféle összejöveteleknek a helye falusi gyülekezetekben nem lehet más, mint az istenháza, mely ezen a mi vidékünkön ilyenkor, t. i. újév előtt és után, rendes szokás szerint mindig telve van. Ilyenkor még azok is el szoktak jönni a templomba, kiket itt egész esztendőn

hetünk. Épen azért arra kérjük mindazokat, a kiknek fáj, hogy a magyar evangéliumi egyházak roskadoznak s számban és erőben fogynak, hívják össze az év első teljes hetében hívó társaikat s buzgó könyörgéseket bocsátván a megfeszített és feltámadott Krisztus nevében az Atyához a Szentléleknek vezetése és Isten igéjének világítása mellett elmélkedjenek az egyház bajairól, a társadalmi s a nemzeti élet sebeiről s egyszersmind a gyógyulás eszközeiről és az Ur által kimutatott fenséges célokról is. Mondják el mindazoknak, a kik még nem tudják, hogy millió meg millió evangéliumi keresztyén van a világ minden részében, hogy az evangéliumi egyházak erősek, s az evangélium által áthatott nemzetek hatalmasak, hogy az év első teljes hetének minden napján más országokban is összegyűlnek az evangéliumi keresztyének, hogy a hitben, reménységben és szeretetben erősödjenek. Mily áldás áradna le reánk, ha csak azt az egy ténnyt meggondolnók és szívünkbe vennők, hogy az evangéliumi keresztyén egyháznak sok mindenben különböző tagjai egy nagy és fenséges egységet alkotnak, mert mindnyájan egyek a Krisztusban!!! Lelkesítsük a félénkeket, éleszsük a bágyadókat és csüggedezőket és gyűjtsünk munkásokat minden jó munka előmozdítására!!! Ha minden evangéliumi egyház az év elején egész alázatossággal kéri a gygyelmet s elmélyed az evangéliumba, lehetetlen, hogy nagyobb élénkség s erőteljesebb élet ne mutatkozzék mint eddig. Az összejöveteleken tartandó beszédek tárgyainul ajánljuk a következőket:

Vasárnap. Január 7.

Krisztus az egyház feje, az egyház egy s ahhoz mindazok hozzá tartoznak, a kik igazán hisznek a megfeszített és feltámadott Krisztusban. Ef. I. 22—23; Kol. 1, 17.

Hétfő. Január 8.

Bánjuk meg bűneinket! Valljuk meg, hogy sokan járnak széles úton hitetlenségben, vakhitben, hogy sokan hódolnak az emberi bölcselkedés hitegetésének, s elvetik, vagy elhanyagolják az Isten igéjét, hogy sokan elfeledik az Ur napjainak megszentelését s hogy sokan megbántják és megkeserítik az Isten Lelkét, a ki a Krisztushoz hívogat. Dán. IX; I. Ján. 1. 8—10; II. Zsolt. *Adjunk hálát az elvett jökért!* I. Kor. 1. 4; Fil. 1, 3; II. Thess. 1, 3.

Kedd. Január 9.

Az egyház legyen a Krisztushoz hű. Ne szégyelje az Ur evangéliumát, ne tőrje, hogy hitetlen vagy világius életű emberek foglalják el hivatalait. (Egyházfegyelem.) Máté 15. 9; Kol. 1. 22; II. Tim. 3, 10; Gal. 3, 16; I. Kor. 11, 29; Ef. 4, 3—6.

Szerda. Január 10.

A nemzetek ereje és evangélium. A hol a bibliát szeretik s a Krisztust követik, ott szabadság, rend, erő, és boldogság honol. (Bibliaterjesztés, evangéliumi iratok és lapok ajánlása.) 2. Zsolt. Róm. 13, 1—7; I. Tim. 2, 1—6; Péld. 8, 15.

Csütörtök. Január 11.

A családi élet legyen tiszta s e végből kívánatos, hogy a házi áhitat mindenütt meghonosodjék.

át soha nem látunk; a honnan egy régi kuruc kálvinista pap az *ó-év utolsó* és az újév *első* napját valamikor előttünk „az atheisták ünnepének“ nevezte. A ki ismeri viszonyainkat, az tudhatja, mily sok igazság van e nem épen hízogó titulusban! Azért egészen helyes, ha lelkészeink épen ezt az alkalmat ragadják meg, hogy a Krisztust predikálják. Azt azonban, hogy mi legyen a tárgya, vagy épen textusa az ilyenkor tartandó beszédeknek, — bocsánat! — csak bizzuk rá *lelképásztorainkra!* Szerk,

Az iskolák pedig legyenek igazán az egyház vete-
ményes kertjei, át meg át hatva az evangélium erejétől.
Ef. 3, 15; Kol. 3, 17; I. Tim. 1, 5; I. Tim. 3,
15—16; I. Ján. 2, 12—14; II. Ján. 4. v.; Csel. 2 17—18.
Péntek, Január 12.

A keresztyén élet felújítására mindenütt *belmissziói*
munkát kell indítani. Ifjúsági egyleteket, nő-egyleteket,
mértékletességi egyleteket kell szervezni.

Máté 25. 32—46; Lukács 13, 20—21; I. Kor. 3,
7—13; I. Pét. 3, 8.

Szombat Január 13.

Az *Isten országának eljövételéért* kell imádkoz-
nunk. Jöjjön el az Úr országa zsidókhöz, pogányokhoz
s azokhoz is, a kik a keresztyén nevet viselik ugyan,
de méltatlanul.

Máté 28, 19—20; Csel. 1, 8, Csel. 8, 4; Ézs. 62,
1—2; I. Thess. 1, 6—10; Zsid. 12, 2—4; Ézs. 53, 11.

Még csak azt kívánjuk megjegyezni, hogy a vásár-
napra kijelölt tárgy a közönséges isteni tiszteleten tar-
tatni szokott beszédbe foglalandó, a többi napokra kijelölt
tárgyak akár a hétköznapi istentiszteleteken biblia-
magyarzatok keretében, akár vallásos estélyeken alkalmas
előadásokban, sőt magánházaknál tartott összejöveteleken
áldásos beszélgetésekben is kifejthetők.

Ezek után Isten minden kegyelmét és áldását
kívánva maradunk

Budapest, 1899 december 8.

a budapesti ref. ifj. egylet közgyűléséből:

Szilassy Aladár,
elnök.

Lászlófalvi Eördögh Arpád,
jegyző.

IRODALOM.

A „Magyar Pestalozzi“. A vallás-erkölcsi neve-
lés reformátorának, Pestalozzinak nevére keresztelte
dr. Havas Gyula kir. tanfelügyelő azon irodalmi
vállalatát, melyet a gyakorlati jellemképzés eszményének
szolgálatában a szülők és tanítók számára indított meg
két évvel ezelőtt.

Nagy és rendkívül fontos probléma megoldására
vállalkozott. Szinte hihetetlennek látszott, hogy sikerül-e
merész kísérlete. Végtelenül nehéz feladat gyakorlati
részletes utbaigazítást adni az egyes erények fejlesztéséhez,
a lépten-nyomon felburjánzó nevelési, hibák elkerüléséhez,
megjavításához; fölkelteni a szülők érdeklődését az okszerű
nevelés művészetére, megismertetni és elsajátíttatni velők
nemcsak a célra vezető elveket, hanem az eljárás mód-
szert, a következőket követendő irányt, az alkalmazandó
műfogásokat, közelebb vinni a szülők a család, a társadalom
érdeklődését és erkölcsi s anyagi méltánylását a lelkipásztorok
és tanítók nevelő hivatásához és munkájához; az ismeret közlés
elvére alapított iskolai rendszerünkbe nagyobb arányokban
bevezetni a jellemfejlesztés szellemét: a házi és intézeti
nevelés harmonikus összműködését előmozdítani. Mindez
csupán a tudomány és művészet, az egyházi, állami és
társadalmi élet nevelési motívumainak tudatos, mélyreható,
különösen gyakorlati érzékkel ápoltt kultúrájának sikerülhet,
még pedig egyedül a legkiválóbb szakerek segítségével.

Valóban irodalmi nagyjainknak oly népes tábora
szolgálja a nagyszerű célt, mely tiszteletet és bizalmat
kelt, érdemel.

A „Magyar Pestalozzi“ eddig megjelent számaiban
nem kisebb írói nevekkal találkozunk, mint Berzeviczy
Albert, Kossúth Ferenc, Madarász József, Hentaller

Lajos orsz. képviselőkével; dolgozatokat közölnek Bodnár
Zsigmond budapesti, Márki Sándor kolozsvári egyetemi
tanár, dr. Klekner Alajos kassai kir. jogakadémiai igaz-
gató, dr. Öreg János debreceni, Váro Ferenc nagyenyedi
főiskolai tanár, Ebenspanger János f.-lövői, Kapi Gyula
soproni ev. tan.-képző int. igazgató, Szász Gerő kolozsvári
ev. ref. esperes, Versényi György és dr. Cs. Papp József
áll. fels. l. isk. tanárok, b. e. Szilágyi Sándor történet-
írónk, Ágai Adolf dr. (Forgó bácsi) szellemes írónk,
Benedek Sándor közig. bíró, dr. Grf. Hugonay Vilma,
báró Barkóczy né Dömök Antónia, De Gerandó Antónia,
Beksics Gusztávné, Csiky Kálmán-né, Szabóné Noggál
Janka, Heinrich Józsa, Ábrányiné Katona Klementina,
stb. továbbá Nemesányi János, Váro Béni, Skossza
Dezső, dr. Hajnóczi R. József, dr. Csernátoni Gyula,
Grammo Döme, Szentpéteri Endre, Ember János tan-
felügyelők, stb. stb. és természetesen nagy és jeles
gárda tollforgató tanítóink között.

A lap főmunkatársai Csiky Lajos, a debreceni főiskola
jelenlegi igazgatója, a ki szakavatott kitérő tollával
megírta a lapban Tisza Kálmán családi paedagogiáját
és Goerth Albrect, a königsbergi tudós, Németország
legkiválóbb paedagogusainak egyike. Előbbi vezeti a
„Családi nevelés“ nagyfontosságú rovatát és lebilincselő
érdekességgel szerfelett becses utasításokat nyújt a
családi neveléshez; utóbbi a jellemképzés rovatában
egész új világot nyit a gyakorlati nevelés terén. Élve-
zetesen írt világos, szabatos meggyőző utasításait könnyű
követni és ha nemes érzelmeket, erényeket akarunk
fejleszteni hasznos tudást biztosítani, követnünk kell
azokat. Az értelmi nevelés terén nevezetes vívmányra
mutathat a „Magyar Pestalozzi“. Ő volt az, a ki a
közfnyelvet a Tomcsányi-né Czukrasz Róza phonomi-
kai módszerére irányította, mely módszer az írás-
olvasás oktatása szempontjából új korszakot jelent.
De elismerésre tarthat számot lelkes működéséért,
melylyel a közlöny a művészeti nevelés iránti törekvést
támogatja.

Eredményesen harcolt a mellett, hogy a színházak
ifjúsági előadásai útján közvetlen üdvös javító hatást
gyakoroljanak; hogy komoly célra vezető működésre
képesíttessék az újonnan szervezett populáris egyetem.
Ez ujítások tekintetében a legfigyelemre méltóbb egész-
séges gondolatokat és példákat közölnek a „Magyar
Pestalozzi“ eredeti tudósításai Krisztániából, Koppen-
hágából, Hamburgból, New-Yorkból stb. Ilyen körülmé-
nyek közt érthető, hogy grf. Csáky Albin azon kitüntetésben
részesítette a „Magyar Pestalozzit“ hogy 100 korona
pályadíjat bocsátott rendelkezésére egy gyakorlati nevelési
kérdés pályázat útján való megoldására. A pályázat
eredményében Kovács Dezsőné kolozsvári áll. tan.-képz.
intéz. tanítónő nyerte el a koszorút. És megokolt, hogy
úgy a vallás és közokt., valamint a földmív. minister,
nemkülönbben Bpest.-székesfőváros tanácsa a legmelegebb
ajánlással tisztelte meg a lapot.

És miután még megemlítjük, hogy a lap szerkesz-
tésébe jelentékenyen befoly Dániel Jenőné Lamács Lujza
írónk, ki okl. elemi és polg. iskolai tanítónő, megje-
gyezzük, hogy a lap a nagy szünidő kivételével minden
szombaton jelenik meg Bpsten és előfizetési díja egész
évre 8 korona, mely összeg negyedéves részletekben is
törleszthető és a lap kiadóhivatalához (Bpest, IV. ker.
Havas és Lipót utca sarkán) a Belvárosi könyvnyomdá-
hoz küldendő be, a honnan, vagy a lap szerkesztőjétől
(Ujpest. Tökölyi u. 3.) mutatványszám is kérhető.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

74. A hetei anya- és fejeircsei leány- (Bereg megyében, a tiszaháti járásban fekvő) egyházak története.

(Vége.)

Az 1811-ik évben a stukatur elkészítése, meszelés és egyéb kőmíves munkáért ismét fizettetett 850 forint, Sándorházi asztalos mesternek, két kar és székek csinálása és kifestéseért 500 forint.

Az 1836-ik év március 6-án kötött szerződés szerint, az ez ideig csak a templom faláig emelt tornyot 6 öl magasságra, Gábor János ácsmester vállalta kiépíteni 2150 frtért és be is végezte még azon évben úgy, hogy zindelyt és fákat beszerezni és haza szállítani az egyház népe tartozott. És ezen 33 évig tartó építkezésnél, minden szekeres és napszámos munkát, a mesteremberek mellett, ezen idő alatt a 49 házaspár, 93 fi és 96 nő összesen 189 lélekszámból álló maroknyi gyülekezet teljesítette, anélkül, hogy erre valahonnan egy garas segélyt kért vagy nyert volna, azon segítségen kívül, mit a szomszéd községek lelkesebb lakosai a kő hazaszállításánál nyújtottak nekik; épülvén a szép és diszes torony és templom, a szükségelt pár ezer téglán kívül, tisztán kőből.

Ezen toronyban két harang van. „A FEHÉRCSEI REFORMÁTA: SZ: EKLÉSIA MAGA KÖLTSÉGÉN ÖNTETTE: 1801. A kisebbiken pedig ugyanilyen írással ez: A fejeircsei reformáta sz. eklésia — öntötte: NEMES LÁSZLÓ.

Ur asztalához tartozó abroszok és kendők száma 13 drb, melyek közül egy szép kivarrott kendőt, mely a szentjegyek felső takarójául használtatik, t kintetes Baksay Bertalan mérnök ur neje szül. Somjádi Eszter asszonyság ajándékozott, rajta 1894. évszámmal. Egy nagy fehér abroszt pedig ugyancsak 1894. évben Ns. Szalay Eszter asszony ajándékozott. Az Ur asztalát folytonosan takaró, virágokkal himzett kendőn pedig ezen himzés van: „Készítette Kanizsai Boriska“. Végre egy nagyobb és kisebb cinkanna és egy cinpohár felirat nélkül és két cintányér, melynek nagyobbikán ezen felírás van: Kovács Istvánné 1724-ben.

Az 1865. év márc. 21-én kelt örök eladási szerződés értelmében a fejeircsei 14. sz. tlkjkvben 20. h. r. sz. alatt jegyzett belső úrbéres puszta telket, 507. sz. a. nyert hatósági engedély folytán, megvette a fejeircsei egyház 200 forintért, hogy rá paplakot építhessen, mert a templom északi végén, az utca közepére hajdan épült pacsitos falú faház annyira elavult, szűk és roskadozó volt, hogy a benne lakás életveszélyessé vált s hatóságilag elhanyagolni rendeltetett. E helyett épült aztán ezen vett telken 1866. évben, Péter Sándor lelkész idejében, azon paplak, mely a legújabb leányosítása után a fejeircsei egyháznak, tanítói lakul használtatik azon egy szobán kívül, mely a lelkésznek odamenetelekor rendelkezésére áll. A régi paplakon levő, szintén fából készült istálló és egyéb melléképületek az új paplakra szállítottak s ott építették fel 575 frt költséggel.

A templom déli végénél, ugyancsak az utca közepén álló, még a paplaknál is rozzantabb, szűk, az utcát és templom környékét elcsúfító, egészségtelen tanítói lak és iskola, hatóságilag szinte elhanyagolni rendeltetvén: kénytelen volt az egyház a község déli vége felé eső jó épületekkel ellátott derék házas telket az új paplak háta megett fekvő rozzant házas telekért nagy veszte-

séggel elcserélni, s róla a régi házat elhanyagolva, egy fedél alá új iskolát és tanítói lakot építtetni az 1868-ik évben 452 frt költséggel. Minthogy pedig ezen iskolai helyiségül vett telken semmi melléképület nincs, ennek tanítói lakot képező része bérbe adatik s helyette a papi lak és telek adatik lakásul a tanítónak.

Végre a 60-as években a tagosítás Fejeircsén is befejeztetvén, a lelkész részére 8 hold, a tanító részére 4 hold, az egyház használatára pedig 2 hold 1200 □ ölével méretett ki egy tagban.

Ezek azok, miket a régi okmányok- és jegyzőkönyvekből összeszedve — itt közbevetőleg — ezen Hetehez csatolt, buzgó és igyekező kis leányegyházról feljegyezni szükségesnek láttam.

De folytassuk tovább Hete történetét.

A hetei egyház az 1798. esztendőben kelt, s ma is meglevő eredeti szerződés értelmében, melyet Paulitsek András munkácsi lakos, kőmíves és ácsmester vállalkozóval kötött: egy új templom és torony építéséhez fogott, melytemplomnak hossza, a szerződés szerint, 10 bécsi öl, szélessége 6 bécsi öl, magassága, a fundamentomon felül, 5 bécsi öl. A templom falának terméskőből 3 sukk vastagnak, a torony falának pedig szinte terméskőből 4 sukk vastagnak kell lenni kikötve, hogy ezen esztendő, t. i. 1798 szeptember havában, vállalkozó legalább a templom és torony fundamentomát lerakni, az építést folytatni a jövő esztendőben, s ha Isten bennünket segít, fedél alá venni és legfeljebb a 3-ik év tavaszán bevakolni, kimeszteni köteles leszen. Obligálván magunkat mind a két részről ezeknek megállására 50 arany vinculum alatt. És a templom 3 év alatt fel is épült. az 1802-ik évben belseje is felszereltetvén, még ez évben fel is szenteltetett. Az építést megkezdette Molnár István lelkész úr másodszeri itt lakása idejében, Papp Lajos egyházigazdónokkal együtt; folytatta Lukahalmi Nagy György s bevégezte 1802 ápr. 18-ikáig, Molnár Albert lelkész idejében pedig felszenteltetett.

A torony falát pedig felrakta és elkészítette az 1818. év márc. 25-én kelt s ma is meglevő eredeti szerződés szerint, Madán lakó kőműves mester Kék Ágoston, a mikor a templom is ujonnan kimeszeltetett Bari István lelkész idejében.

A templom faragott kőből készült ajtófelének boltozatába metszett betűkkel ez vésetett: F. E. RÓMAI CSÁSZÁR II-dik FERENC URALKODÁSÁBA ÉPÜLT EZ A SZ: TEMPLOM ÉS A TORONY AN: E: REF: HETEI EKLÉSIA MAGA KÖLTSÉGÉN: 1802.

A templomhoz és toronyhoz tartozik a két harang, egyik nagyobb, másik kisebb.

A nagyobbikon öntött nagy betűkkel ez van: In honorem Dei Cusa ab Ecclesia Heteiensis Anno 1710 Dje 17 Januari, Dániel Vizebry istam Campanam faecit.

A kisebbik harangon pedig ez van: Ad Magnam D. Gloriam fieri curavit G. D. Sigismundus Papp Heteiensis 1745. Ecclesia Reform. Heteiensis.

Megjegyzendő itt, hogy a nagy tűz alkalmával megégett fatemplomtól távolabb álló, mesterségesen összerótt fagerendákból emelt toronyban, mely a nagy tűzkor megmaradt, voltak a harangok 1816 máj. 13-ig, a mikor — a bejegyzés szerint — hallatszott elsőben a hetei nagyobb harangnak szava az ujonnan épült kőtoronyban, akkor állítatván a harangszékekre. A fatornyot pedig az 1816. évben megvették a jánosii ref. egyház részére; mennyiért? nem tudatik.

Az 1846. év május hó 15-én a villámütés által összezúzott és elpusztult torony tetejének ujonnan építése es bádoggal leendő befedése, mint szinte a

templom tetemes megrongálásának kiépítése elhatározatván, ez a vállalkozó ácsmester Gábor János és Ferenczi Károly bádigos mesterek által még ezen 1846. évben elkészítettett, Hézsér Mihály akkori lelkész idejében, kinek sajátkezű rajza és fáradságtalan felügyelete alatt készült el, az azon időben, sőt még ma is megyénkben, a legproporcionáltabb fénylő bádoggal fedett szép torony tető, mely az anyagok fuvarozásához szükségeselt szekeres és napszámos erőt nem számítva 2136 frt 23 krba került. S minthogy ezt az egyház népe, senkitől sem segítettve — saját erejéből — építtette, e költséges építésből keletkezett nagy terhek törlesztése mellett és miatt a parochiális, különben is elavult, régi talpra pacsitból készült épületeket 1846-tól idejövetelemig, 1855. évig soha nem javíthatta, nekem minden erőmet azok használhatóvá tételére kellett fordítanom. Tehát

1855-ik évben legelőbb is a lesúlyedt, rozszant és egészségtelen szűk iskolát kellett kipádimentomoztatni és új székekkel ellátni, a lócákat kihányatva belölkük, melyen eddig szorongottak a gyermekek, továbbá a paplaki sütőházat hogy használható legyen, bezsindelyeztetni, a kettő került 102 frt 4 krba.

1856 évben a pusztában levő egész paplaki teleknek a bereg-ujfalusi fűrészmalomtól szállított tölgyfa deszkákali körülkerítése és a torony ablakaira sarukáter csináltatás. került 147 frt 08 krba.

1857. évben a templom stakéttal lett körülkerítése, kamara és sertésöl befedése a paplakon náddal, került 77 forint 50 krba.

1858. é ben az iskola és tanítóilak náddal befedése, került 45 frtba.

1859. évben a paplakra egy új istálló építtetett zszindely fedéllel, került 288 frt 45 krba.

1862. évben a papi telken levő csűr a'á új ágasok rakatása, oldalainak bepacsitolása és tapasztása és reá két új kapu csinálása, került 105 frt 29 krba.

1864. évben Takarékmagtárt alakítottunk 32 véka buza és 34 véka gabonából, melyet 32 egyháztag önként ajánlott és befizetett magtári alapul.

1867 évben az egyház romladoxó félben levő korcsmaháza helyett kőalapra vályogból, 3 szoba és egy nagy ivóteremből álló korcsmaházat építtetünk zszindely tetővel, került 675 frtba.

1869 évben a tanítói telken levő régi elavult istálló szélyel hanyatván, helyette egy kőalapra vályogból, zszindely tetővel ellátott istálló építtetett. Ugyanakkor más helyre, a takarékmagtári élet elhelyezésére szükségeselt magtár építtetett, a kettő 317 forint 77 kr. költséggel.

1870. évben a tanítói telekre egy új sertésölát készíttetünk 44 frt költséggel.

1872. évben a paplaki istálló egész fedélzete újból készíttetett, újonnan zszindelyeztetett, belseje kiigazítatott, került 185 frt 27 krba.

1877. évben a régi paplaki telek minden épületeivel együtt elcseréltetett a nyugati oldalon a templommal szemben fekvő Megyesi Gábor féle telekkel, melyen egy újonnan épített, de még belsőleg fel nem szerelt ház volt, melyből korszerű és kényelmes paplak lett. 3 szoba, előszoba, konyha és a konyhából nyíló oldal-kamarával, de a szobák kipádimentomozása és belső berendezésére 200 forint, magának pedig a réginel sokkal szélesebb és nagyobb teleknek pótlására 450 forint, s így együtt 650 forint kellett. A rajtalevő rozszant istállót még ez évben szét kellett hányni az 1878 ik évben épült rajta egy tíz öles épület kőalapra vályogból, zszindelyezett tetővel. Ennek nyugoti végiben van a marha, és külön a lóistálló, egy faskamara vagy

szin kapuval, keleti végében pedig a lelkész magtára, került 600 frtba. Egy kőkút 30 frtba.

1879. évben a lelkészi udvar kellő közepén levő csűr szinte el kellett bontani, hátrább, a telek mesgyéjébe építeni, új ágosokat rakván alája, ez is bele került 150 frtba.

Az 1879. év aug. 3-án már másodizben tornyunkba csapván a villám, a bádoggal fedélzetet ugyan meg nem gyyújthatta, de az ablakon behatolván, a fa szerkezetet megrongáta, azután a templom belsejét járta körül, ott is sok kárt tett, míg nem a keleti oldalon a templom fáját kettérepesztvén, kihatolt a szabadba, de előbb a templom padján, az alsó gerendákat meggyújtotta, azonban ezt sikerült a felszaladt harangozónak rögtön eloltani. Ezen kárért a Fonciere pesti biztosító intézet rögtön kifizetett 550 frtot, mit 496 frttal megpótolva, mind a villám által okozott károkat kiigazítottuk, mind pedig egész templomunkat újonnan bezsindelyeztetettük, került 1046 forintba. És ezen 1046 forint, valamint a telekesere és építkezésekért föntebb látható 1400 frtot magtári felszaporodott készletünk eladásából eszközöltük.

1880. évben a paplakon levő sütőház újonnan zszindelyeztetett, tapasztatott, és a déli oldalon a kerítésbe új ágasok rakattak, került 161 frt 36 krba.

1881. évben a paplaki telek kis kertjéhez Dülóné ottlevő házastelkét megvette az egyház 100 frtért, telek könyveléssel 110 frtba került.

1885. évben a Dülóné féle faház szétbontatott, ennek fái és deszkáiból a paplaki telekre egy 6 öles hosszú sertés- és aprómarha öl építtetett zszindely tetővel 61 frt 39 kr. költséggel.

Ugyancsak az 1885. évben egy a kor kívánalmának megfelelő iskolatermet, tanítói lakul 2 szobát és és konyhát és déli végibe az egyház részére egy tágas magtárból álló szép épületet emeltettünk. Az anyagok hazahordását és minden napszámokat a mesteremberek mellé az egyház népe teljesítette ingyen, belekerült 940 frtba.

1888. évben a papi és tanítói telek utca felőli részére 34 öl hosszú stakéttel kerítést, két utcakaput s azok mellé utcaajtót csináltatott az egyház, továbbá a tanítói és papi kis kerteket újonnan kerítettette 200 frt költséggel.

Ugyanazon évben a tanítói lakon levő istálló falát részben újonnan rakatta, részben kiigazította 28 forint 46 kr. költséggel.

1889. évben a tanítói lakon egy új sütőházat építtetett 30 frt 50 krért.

1891. évben a paplaki ház igen lapos tetőzete helyett egészen új és célszerű építtetett és zszindelyel fedetett, került 317 frt 47 krba.

1893. évben az iskolásgyermekek számára egy új árnyékszék készíttetett 40 frt 70 kr. költséggel.

1894. évben az egyház korcsmaházának fala kiigazítatott, került 10 frt 40 krba.

1895. évben a korcsmaház újonnan zszindelyeztetett került 200 frt 85 krba. Ugyanakkor a paplaki lóistálló és sertésöl hidlásoltatott, került 19 frt 12 krba.

1897. évben a paplakon levő elavult csűr elbontatván, helyette egy záros szekérszin van készülöben szekér és gazdasági eszközöknek és még ez évben a tanítói istálló fog bezsindelyeztetni.

És mindezen építkezéseket jó Istenünk segedelme, hiveim buzgósa és szorgalma által 42-ik évi itt lakásom ideje alatt úgy végezhetjük, hogy ezen körülbelől 6800 frtra menő építési költségből azon 230 forinton kívül, mit a mult évben kellett felvennünk a bankból, több

adósságunk nincs, pedig sem a közalaphól, hova több ízben folyamodtunk, de mindig elutasítottak, sem máshonnan egy garas segélyt nem kaptunk, s többnyire az építkezési költségeket szakmányba felvállalt munkával kerestük meg.

Az urasztalához való eszközök: 1-ör. Egy fehér sáhos abrosz. 2-or. Egy világos kék selyemkendő arany csipkézettel. 3-or. Egy másik világos kék selyem kendő a közepén arany körkötéssel vagy karikával s varrott betűkkel ez van rajta: Anno 1773. Nagyszöllősi Nagy Zsuzanna Asszony adta az Isten dicsőségére. 4-er. Két cin kanna egyik nagyobb, másik kisebb, bornak. 5-ör. Egy ezüst pohár belől aranyozva, ez vagyon rajta: Császi Kata Hadta úrvacsorájához Hetei Eklésiának. 1656. Ezen pohár alá egy ezüst tányér, melylyen ez vagyon bevésve: Anno 1662. Császi Lakatos János feleségével együtt adták a Hetei Eklésiának. 6-or. Egy bordó bársony a szentjegyeket beterítő kendő sárga selyem rojttal, körül rajta kék szőlő fürtök zöld levelekkel, és sárga buza kalászsokkal, gyönyörűen himezve. Középen: Horváth Istvánné — Kölcsey Emilia, sárga selyemmel himzett betűkkel. — Ugyanezen Urnő ajándékozta, az Ur asztalán fo ytonosan ottlevő piros posztó fekete virágokkal himzett terítőt 1887-ik évben. A régi keresztelő edény helyett, mely ónból volt és behorpadozva használhatatlanná lett, ajándékozott Gyulai Ersébeth a Bereczky János neje egy esinos készületű fedeles cin kannát — alá való cin tányérral. 1881. évben.

Lelkek száma fi 229, nő 220, együtt: 449. Született 16 fi, 12 nő, együtt: 28. — Elhalt 7 fi, 10 nő, együtt: 17. — Házasságra lépett 6 pár. — Confirmáltott: 2 fi és 3 nő, együtt: 5.

A tagosítás bevégeződött 1859. évben. De a menyinyiben Hete tisztán nemesi birtok, s itt semmi urbériség nincs és nem is volt, a behivatalnokoknak ez semmit sem használt, mert csak régi kevés szántó földjei maradtak meg. A közös földből, külön adományképpen semmit sem kaptak, sőt szabad legeltetési joguktól elesvén, ez által igen tetemes kárt vallottak.

És a mi legfájdalmasabb, azolta a nép legnagyobb része elszegényedvén, föld birtokai zsidó kézbe kerültek, s a régi lelkészi fizetésnek kétharmada, igen kevés híján, elveszett.

Bereczky János,
hetei ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Felhívás előfizetésre.** Lapunknak a következő számmal megnyitandó huszadik évfolyamára ezennel előfizetést hirdetünk s tisztelettel és bizalommal kérjük reformált egyháztársadalmunk mindazon tényezőit, a melyek bennünket idáig szellemi és anyagi támogatásukra méltattak, kivált lelkipásztoraink, tanáraink s tanítóink érdemes táborát, hogy az új esztendőben se tagadják meg azt jóindulatu, szerény törekvéseinktől. Kérésünk megokolásául legyen szabad reámutatnunk a Debreceni Protestáns Lapnak, egyházkerületünk egyetlen egyházi közlönyének, egyházi közéletünk fontos kérdései megvitatása, tanácsstermeink számára leendő előkészítése s tisztázása egyetlen színterének szükséges vol-

tára, szép hivatására, anyaszentegyházunk közjavától sugallt intentioink önzetlenségére s arra a körülményre, hogy egyháztársadalmunk illetékes köreinek hathatós szellemi és anyagi gyámolítása nélkülözhetlen előfeltétele lapunk fennállásának s egyetlen erőforrásunk. Hogy céljainkat, feladatainkat milyen eredménnyel tudjuk munkálni és megoldani, ezt taglalnunk felesleges, mert hiszen lapunk mélyen tisztelt olvasóközönsége két esztendő óta hetenként látja s ezen idő alatt formálódott itéletén hasztalan akarnánk mi bármit is változtatni. Nincs is szándékunkban. E helyett egyszerűen kijelentjük hogy lapunk szelleme és irányzata, mint szerkesztőségének, kiadóhivatalának, rovatvezetőinek, munkatársainak személyzete s előfizetési ára, változatlan marad. Szolgálni fogjuk egyházunk és iskolánk közjavát, szerény tehetségeink és fogyatékos anyagi erőink mértéke szerint, hiven, buzgón, a vélemény és meggyőződés függetlenségével, — a sikert, az áldást pedig Istenre bizzuk, a kitől minden jó adomány és tökéletes ajándék alászáll. A lap anyagi ügyei körül támadható bármi kétség esetén kiadóhivatalunk vezetője *Karai Sándor* főgymnasiumi tanár úr (lakik a Rákóczy-utca 46. sz. a.) mindig készséggel rendelkezésére áll t. előfizetőinknek. S most magunkat lapunk összes olvasóinak nagyra becsült jóindulatába, szives és hathatós gyámolításába ajánlván: valamennyiöjöknek boldog és üdvösséges új évet kívánunk.

— **Gyülekezeteink köréből. A h.-m.-vásárhelyi ev. reform. egyház** jótét-egyesülete, miként az előző években, ugy az idén is kiosztotta áldását a segélyre szoruló, részben árva iskolás gyermekek között, 49 ily gyermeknek adván elégséges téli ruházatot. Ugyanezen egyházban az újvárosi lelkész Györfly József az itt évek óta szokásos vallásos felolvasásokat az újvárosi részen e téli időszakra rendezte, be vonván a munkába minden tanítóját s másokat is. E sorok írója, ki évekkkel ezelőtt megkezdője volt e város részen a vallásos tanításoknak, az egyik ponton szép számmal egybegyültek előtt legközelebb arról beszélt, hogy a földmivelő embert különösen felhívja a tél arra, hogy ez időben szívét művelje, szántsa s vesse be az igaz keresztény élet magvaival, mit a templombajjárás, a szent irás és a vallásos iratok olvasása által eszközölhet s hathatósan ajánlotta nekik e végre a Téli Ujságot, a Kis Tükört, az Örömhirt és a Koszorut; egyikből-másikból egy-egy rövid cikket fel is olvasott s néhány példányt szétosztott. Az üdvös munkának mind a két ponton igen szép számú közönsége van. (—i —r.)

— **Felhívás a debreceni főiskola anyakönyvtára érdekében.** A kollegiumi nagy könyvtár az 1848-49-iki szabadságharcra vonatkozó gyűjteményét kiakarván egészíteni, bizalommal fordul a Debr. Prot. Lap olvasóihoz, lelkészeihez, tanítóihoz, hiveihez, egyházaihoz és tisztelettel kéri, hogy az 1848-49-i nagy időkből esetleg birtokukban lévő emlékeket, ereklyéket, feljegyzéseket, prédikációkat, beszédeket, okmányokat, falragaszokat, hirdetményeket, nyomtatványokat, hírlapokat, különösen a Debrecenben megjelenteket, akár

egyed számokban is, a kollegiumi szabadságharczi gyűjtemény számára kegyeletes megőrzés végett átadni, vagy akár cserébe, vagy épen pénzért felajánlani szivesek legyenek s ez által azokat a biztos elkallódástól megmenteni segítsenek. Ajánlatokat elfogad és köszönettel nyilvántartó és nyugtat Debrecen (ref. főiskola) 1899. dec. 29. *Ferenczy Gyula* kollegiumi főkönyvtárnok.

— **A debreceni ev. ref. tanítónőképző.** A debreceni ev. ref. egyház felsőbb leányiskolájával kapcsolatosan — tudvalevőleg — e tanév elején megnyílt a tanítónőképző III-ik osztálya. Az intézet igazgatósága a tanítónőképzőben teendő pótvizsgálatra és magántanulókul jelentkezők számára egy mindenről bőven tájékoztató füzetet adott ki. — A füzet részletesen előadja tantárgyait és tananyagát azon pótvizsgálatnak, a melyet az 1898. évi május 2-án 26,152. szám alatt kelt miniszteri rendelet alapján az óvó- és tanítónőképző I. és II-ik évfolyama tantárgykülönbözetéből a debreceni tanítónőképzőben tehetnek mindazok a képesített óvónők, kik életkoruk 18-ik évét még túl nem haladták s a pótvizsgálat sikeres letétele után a tanítónőképző III-ik osztályába rendes tanulókul kívánják magukat felvétetni. A kik ezt a felvételi vizsgálatot letették, azok a tanítónőképző III-ik osztályába magántanulókul is felvehetők, ha tanítónői alkalmaztatásuk miatt a tanfolyamot nem hallgathatják, azzal a kijelentéssel azonban, hogy az ilyenek a tanítónőképző III-ik osztályát illető gazdaságtanból, valamint az egészségtanból is magánvizsgálatot tartoznak letenni. A füzet közli a magántanulók tájékoztatására a debreceni tanítónőképző III-ik osztályának ideiglenes tantervét, végül az elfogadott tankönyvek teljes címét s egyéb szükséges tudnivalókat. Ára 20 kr. Kapható a debreceni ev. ref. felsőbb leányisk. igazgatói irodában.

— **A ref. énekeskönyv folyamatban lévő reformja ellen** — eltekintve a világi sajtó egynemű munkásainak (Tóth Béla stb.) fészkelődéseitől — egyszerre két komoly és súlylyal bíró egyházi lapunk illetve folyóiratunk hátsó emelkednek hangok. Az Erd. Prot. Lapban *Váró Ferenc* bírálván az énekügyi előmunkálatok VI-ik füzetét, nemcsak annak darabjait kifogásolja, hanem általán az egész reform. felett, olyan alakban, ahogy az foly, pálcát tör. Ezt két oldalról találjuk különösebb fontosságúnak. Először, mert a reformmunkálatok kezdetén a költői lelkű *Váró* egyike volt a derék előmunkásoknak; másodsor, mert a reform. már olyan előhaladott stádiumban van, s 20 év óta annyira megértnek gondoltuk már, hogy szinte el sem képzeltünk egy olyan, a kor szívvonalán álló, emelkedett érzésű és gondolkodású, tekintélyes ellenzöt, mint *Váró Ferenc*. S hogy ő mégis obstruál, az mindenesetre lehangoló, de a reformmunkálatok befejezésére immár még sem lehet akadályozó. A másik ellenvélemény a laikus, napi sajtó impressiója után a *Prot. Lapban* jelent meg * * * alatt, de kétségkívül a mi kedves kalvinista zenetudósunk és hegedősünk, *Kálmán Farkas* szellemében, lehet, hogy az ő kezeirása után is. Ez olyan csendes duruzsolás fele, a mit szinte kezdettől óta cselekszik, következetesen és kitaróan az említett derék zenetudós. De hát ezt is későinek tartjuk már, meg elavultnak is. Az idő nem tűr háladékot Mi nyiltan és határozottan a reformot propagáljuk. Előre, mert különben keresztül gázol rajtunk a kor!

— **A Magy. Prot. Irod. Társaság tagjainak növekedése.** Az 1899. év folyamán a pártfogó tagok száma (33) növekedett egygyel; az alapítóké (301) 8-cal, a rendeseké (463) 85 tel, a pártolóké (431) 81-gyel, s e szerint az 1899. év folyamán belépett új tagok

száma összesen 175. Amde ezzel szemben ugyancsak az 1899. év folyamán meghalt vagy kilépett a rendes tagok közül 26, a pártoló tagok közül 45, összesen 71. E szerint a tényleges szaporodás 104, mi által a tagok összes száma jelenleg 1323. Megjegyzendő, hogy a Társaság titkáránál a jövő 1900-ik évre immár 25 új tag van előjegyezve, a kikkel a jövő évben 1348 lesz a tagok száma. Nem nagy, de tekintélyes szám, a melynek anyagi és szellemi erejével nagy dolgokat lehetne művelni, ha minden tag megtenné bár azt a legesekélyebb kötelességét, hogy tagdíját pontosan befizesse. Sajnos azonban, hogy e tekintetben még messze állunk az egészséges állapottól; mert bizony-bizony sokan vannak az ugynevezett „holt tagok“, a kik csak a számot szaporítják, de a társulat erejét semmivel sem nevelik. Ezek miatt szaporodtak úgy fel a hátralékok, hogy a társulatnak most már nagyobb a hátralékokban levő követelése, mint a tényleges évi jövedelme. Ez bizony szomorú.

— **Hegedűs Sándorné írói honoráriuma.** Hegedűs Sándorné nem régen egy lelkes cikket írt a Pesti Naplóba a magyar iparcikkek pártolása érdekében. Egy nagyiparos annyira fellelkessedett ezen, hogy tiszteletdíj fejében ezer forintot küldött a cikk szerzőjének. A kegyelmes asszony az ezer forintos tiszteletdíjat szívesen fogadta; de arra használta fel, hogy újra jót tegyen vele. Küldött belőle 600 frtot a Nagypénteki Társaságnak, 100 frtot a budapesti teológiai konviktusnak, 100 frtot a debreceni *Stefánia-árvaháznak*, 50 frtot a miskolci fillér-egyesületnek, 50 frtot a pápai református nő-egyesületnek, 50 frtot a komáromi református nő-egyesületnek és 50 forintot a Lorántffy Zsuzsánna egyesületnek. Az Isten áldja meg érte!

— **Halálozás. Kiss Gusztáv, 1824—1899.** A h.-m.-vásárhelyi ev. reform. egyház főgymnasiumának 11 év óta nyugalmazott tanára, f. hó 18-án elhunyt. Született 1824-ben Rovessinben, Morvaországban, hová nagyatyjai mint lelkész ment ki hazánkból; atyja is lelkész és főesperes volt ott. A boldogult 13 éves korában jött atyai honába, s középiskolai és jogi tanulmányait Kecskeméten és Körösön végezte. — 1845-től két évig pesti rektor volt; majd mind országgyűlési juratus Kossuth mellett teljesített szolgálatot. Aztán a bekövetkezett nagy idők egyik jelesévé lesz, kezdve a közhonvédségen, Komáromban mint százados kapitulál. — A gyászos leveretés után nevelősködik, majd 1851. őszén halasi-, 1852 nyarán h.-m.-vásárhelyi tanár lett. Ez idő óta itt működött, mint a gymnasium egyik hivatott tanerője, kit sokoldalú képessége mellett. hivatásának munkájában odaadó buzgóság nemes lélek és jószívűség jellemezett és tett kiválóan rokonszenves egyéniséggé. Így nyerte meg barátságát tisztársainak mindenkor s azok között Imre Sándor, most már ny. l. egyetemi tanárnak is, kivel mindvégig igaz szeretettel érintkezett „Diplomája szívébe volt írva“ — írja róla főgymnasiumunk történelmének szerkesztője — „a tanári kar kevés létszáma és gyakori változása mellett semmi tehertől sem vonakodott.“ „Boldog volt, ha a lankadatlan önképzés mellett osztatlanul tanintézetének szentelhetette életét.“ 1854-ben lépett házasságra, azonban nejét 1863. év végén elvesztette s többé nem nősült, gyermektelen volt. De atyjokként tisztelték hivatását, munkáló nemes egyéniségét tanítványai s midőn 1888-ban nyugalomba vonul, gyermekeivé avatja őket a tanítványi hála, melylyel szeretett tanáruk emlékének megörökítésére 500 frt ösztöndíj alapítványt tesznek főgymnasiumunknál. Ő valóban azok közül való volt, a kikre e sokat je'entő szavak vonatkoznak: „az igaznak emlékezete áldott.“ Temetése városunk előkelőségei nagy részvételével

f. hó 20-án d. e. ment végbe. Koporsója felett Szabó János esperes lelkész imádkozott bensőséggel, meghatóan; olyan ima volt ez, mely nemcsak megvigasztal, hanem föl is emel; hiven méltatva a nagy idők jelesét s az áldásos életű tanárt. Sirjánál Futó Mihály igazgatótanár és dr. Oláh Elemér búcsúztak el tőle a mély érzelem hangján, amaz tanártársai, — utóbbi tanítványai nevében. Áldott legyen emlékezete! — i — r.

TARTALOM-JEGYZÉK: Összegezés. Nagy István. — Közéletünk: Mikor is kezdődik hát az a huszadik század? Bacsoni L. — Visszhang. Eröss L. — Az Andrássy Kálmán úr közbeszólására. Rózsa Sándor. — Felhívás. — Irodalom. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 74. A hetei anya- és fejtérséi leányegyházak története. Bereczky János. — Különfélek.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA**.
Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos**.

Pályásati hirdetmény.

A *tissanagyrévi* ev. ref. egyház *II-od tanítói állomására* pályázatot hirdet. Kötelesség I. II. vegyes osztályok tanítása, kántori, irodai segédkezés, tanítónőknek kézimunka tanítás. Fizetés évi 360 frt, mely állandósítás esetén 480 frtig mehet; lakás kerttel. Tanítónök előnyben részesülnek. Határidő *1900. január 20.* Állomás azonnal elfoglalandó. Okleveles pályázó hiányában az állás ideiglenesen töltetik be. Bővebb felvilágosítást alólírott készséggel ad.

Tabajdy József,
ev. ref. lelkész.

2-3

Nagytisztelű s tekintetes egyházi előjáróság.

Elmúlászthatatlan kötelességemnek tartom a nagytisztelű és tekintetes egyházi előjáróságokat értesíteni arról, hogy 8 éve fennálló

orgona építészeti műtermemet,

mely eddig Széchényi-utca 1805. szám alatt volt,

1899. év november hó 1-től

Darabos-utca 7. szám alá

teljesen e célra újonnan épített házamba helyeztem át, ahol azt a mai kor kívánalmainak megfelelően rendeztem be úgy, hogy bármilyen nagyságú és kivitelű orgonákat, állító termemben teljesen elkészíthetek s azokat átvizsgálás után megrendelési helyökre szállítom. Munkám jószágáról kezeskedik azon nagyrabecsült pártfogás, hogy évente *10—15 ev. reform. egyháznak* szolgálók munkámmal s magam is, miní református vallású, egyházam érdekét tartom szem előtt s úgy az árakban, mint a kivitelben a teljes megbízhatóságra törekszem.

Továbbra is szíves pártfogásukba ajánlva magamat, maradtam teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

orgona-építő.

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha telepe

DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Pontos czímemre figyelni tessék.